

*Шиліна А. А., кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної та практичної психології,
навчально наукового інституту права та масових
комунікацій ХНУ ВС (м. Харків)*

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТУДЕНТІВ З РІЗНИМ РІВНЕМ ПРОКРАСТИНАЦІЇ

Робота присвячена проблемі дослідження прокрастинації, зокрема прокрастинації, яка пов'язана з відкладанням виконання учбових завдань. Саме учбовий процес характеризується умовами, в яких найчастіше виникає прокрастинація що приводить до негативних наслідків. Наводяться результати дослідження психологічних особливостей студентів з різним рівнем прокрастинації, що вивчалися за допомогою методики «Форма вивчення особистості», а також взаємозв'язок психологічних особливостей з різним рівнем прокрастинації.

Робота посвячена проблеме исследования прокрастинации, в частности прокрастинации, которая связана с откладыванием выполнения учебных заданий. Именно учебный процесс характеризуется условиями, в которых чаще всего возникает прокрастинация приводящая к негативным последствиям. Приводятся результаты исследования психологических особенностей студентов с разным уровнем прокрастинации, которые изучались с помощью методики «Форма изучения личности», а также взаимосвязь психологических особенностей с разным уровнем прокрастинации.

The work is devoted to the study of procrastination, including procrastination, which is associated with the postponement of the implementation of educational tasks. That learning process is characterized by the conditions in which there is procrastination often leads to negative consequences. The results of the study of psychological characteristics of students with different levels of procrastination, which have been studied using the technique "Form the study of personality" and the relationship of psychological features with different levels of procrastination.

В тій чи іншій мірі стан прокрастинації знайомий більшості людей і до певного рівня він вважається за норму. У психологічній літературі під цим терміном мають на увазі свідоме відкладання суб'єктом намічених дій, не дивлячись на те, що це спричинить певні проблеми [1, С. 121]. Але прокрастинація стає проблемою, коли перетворюється на «нормальний» робочий стан, в якому людина проводить більшу частину часу. Така людина відкладає все важливе «на потім», а коли виявляється, що всі терміни вже пройшли, або просто відмовляється від запланованого, або намагається зробити все відкладене «ривком», за нереально короткий проміжок часу. В результаті справи або не виконуються, або виконуються неякісно, із запізненням і не в повному обсязі, що приводить до відповідних негативних ефектів у вигляді неприємностей по службі, упущених можливостей, фінансових втрат, погіршення стосунків з колегами і керівництвом.

Сучасна психологія схиляється до того, що прокрастинація — це вираз емоційної реакції на планові або необхідні справи.

Прокрастинація може викликати стрес, відчуття провини, втрату продуктивності, незадоволеність навколишніх через невиконання зобов'язань. Комбінація цих відчуттів і перевитрати сил (спочатку — на другорядні справи і боротьбу з наростаючою тривогою, потім — на роботу в авральному

темпі) може спровокувати подальшу прокрастинацію [1, С. 123]. Хронічна прокрастинація може бути викликана прихованою психологічною або фізіологічною недугою. Деякі люди можуть продуктивно працювати лише тоді, коли встановлені жорсткі тимчасові рамки, пік їх продуктивності припадає на останні часи до крайнього терміну.

Досить недавно виділився окремий напрямок дослідженні проблеми прокрастинації, присвячений вивченню відкладання виконання учбових завдань, — академічна прокрастинація. Вважається, що саме учбовий процес характеризується умовами, в яких найчастіше виникає прокрастинація, приводячи до негативних наслідків. Згідно з наявними даними, прокрастинація є одним з найбільш істотних чинників, що породжують труднощі в навчанні.

Найбільшу заклопотаність серед викладачів викликають проблеми студентів, що пов'язані з формуванням значної академічної заборгованості за предметами, невчасного надання звітів за всіма видами практик, курсових робіт і так далі, що вимагає включення мір адміністративного характеру в плані посилювання вимог до своєчасної здачі вказаної вище звітності, які проте не завжди виявляються ефективними і приводять до відрахуванні студентів.

Питання психології

Практично не досліджуваним залишається глибинний, психологічний аспект даної проблеми, з якою, як ми вважаємо, пов'язана академічна прокрастинація. Тому наше дослідження ми присвятили вивченню психологічних особливостей студентів з різним рівнем прокрастинації.

У дослідженні прийняли участь студенти-психологи першого курсу у кількості 57 чоловік, з них 43 дівчини та 14 юнаків. За допомогою методики К. Лей на вивчення академічної прокрастинації усі досліджувані були нами розділені на три групи, в залежності від рівня прокрастинації. Першу групу склали студенти у кількості 17 чоловік, з них 4 юнака та 13 дівчат – це група з низьким рівнем прокрастинації, вони набрали за даною методикою менше 40 балів. Другу групу склали студенти з середнім рівнем прокрастинації, у кількості 21 людини, з них 5 юнаків та 16 дівчат – це група з середнім рівнем прокрастинації, йми було набрано за шкалою академічної прокрастинації від 41 до 60 балів. В третю групу увійшли студенти у кількості 19 людей, з них 5 чоловіків та 14 дівчат – це група з високим рівнем прокрастинації, вони набрали за методикою прокрастинації більше 61 балу.

Дослідження психологічних особливостей студентів з різним рівнем прокрастинації вивчалось за допомогою методики «Форма з вивчення особистості» [2]. Результати дослідження за даною методикою наведені в таблиці 1.

Виходячи з результатів дослідження психологічних особливостей студентів з різним рівнем прокрастинації за допомогою методики «Форма з вивчення особистості» ми бачимо, що в першій групі досліджуваних з низьким рівнем прокрастинації показники за шкалами розподілилися наступним чином. Найбільші показники реєструються за шкалами імпульсивність (36,6), витримка і орієнтація на гру отримали однакову кількість балів (34,2) та за шкалою загальна зацікавленість 33,9 балів.

Найменші показники у досліджуваних цієї групи було отримано за такими показниками особистості як, потреба в досягненні (29,5), готовність допомагати (30,6) та домінантність (30,2).

Можна сказати, що студенти з низьким рівнем прокрастинації характеризуються наступними психологічними особливостями: схильність до спонтанних дій, вони можуть легко проявляти свої почуття і бажання, люблять багато часу проводити в розмовах, схильні до вільного проведення часу. Можуть докладати багато зусиль для здійснення жарту, схильні поговорити про ні що, стійкі та наполегливі в роботі, готові багато звалювати на себе, готові до монотонної роботи. В меншій мірі їм притаманні такі властивості як можливість впливати на інших людей, досліджувані з низьким рівнем прокрастинації не люблять брати на себе роль керівника, при цьому не дуже охоче йдуть на допомогу іншим, не охоче піклуються про слабких та хворих людей.

Таблиця 1.

Показники психологічних особливостей студентів з різним рівнем прокрастинації ($\bar{x} \pm \sigma$)

Показники особистості	1 група низький рівень прокрастин.	2 група середній рівень прокрастин.	3 група високий рівень прокрастинації	t 1,2	t 1,3	t 2,3
Ac	29,5±3,1	32,0±3,3	30,7±2,4	2,3*	1,2	1,4
Af	33,5±2,0	31,6±2,3	31,6±3,3	2,7*	2*	0,1
Ag	33,8±1,1	32,0±2,7	31,6±3,4	1,7	1,8	0,4
Do	30,2±3,1	31,1±2,6	33,5±3,1	0,9	3,1*	2,6*
En	34,2±3,1	33,3±3,9	31,2±3,6	0,7	2,6*	1,7
Ex	32,5±2,7	35,3±2,7	30,6±2,6	3,1*	2,1*	5,4*
Ha	33,2±3,5	31,1±2,6	32,5±2,4	2*	0,7	1,6
Im	36,6±3,7	34,2±3,5	31,9±3,3	2*	3,9*	2,1*
Nu	30,6±3,1	32,5±2,8	34,3±3,4	1,9	3,3*	1,8
Or	33,0±3,4	34,0±3,1	30,9±2,5	0,9	2,1*	3,4*
Pl	34,2±2,8	36,1±3,0	31,6±2,9	1,9	2,7*	4,6*
Sr	33,7±4,2	38,8±2,7	36,0±3,4	4,5*	1,8	2,9*
Su	32,1±3,1	35,5±4,9	30,5±3,1	2,4*	1,6	3,7*
Un	33,9±3,3	31,5±2,4	29,6±1,9	2,6*	4,8*	2,7*
In	22,3±1,2	21,7±2,8	21,0±2,9	0,5	1	0,5

Примітка: * $p \leq 0,05$

Питання психології

Ac – потреба в досягненні; Af – товариськість; Ag – агресія; Do – домінантність; Ep – витримка; Ex – потреба привертати до себе увагу; Ha – уникнення ризику; Im – імпульсивність; Nu – готовність допомагати; Or – потреба у порядку; Pl – орієнтація на гру; Sr – потреба у соціальному схвалюванні; Su – потреба в підтримці; Un – загальна зацікавленість; In – соціальна бажаність.

Іноді студентам першої групи не хватає зусиль зорієнтуватися на особливі досягнення, не люблять дуже багато працювати і щоб досягти досить високих цілей їм приходится робити тяжкі зусилля, на що вони тратять багато сил.

В другій групі досліджуваних, з середнім рівнем прокрастинації спостерігається дещо інша картина стосовно розподілу балів за показниками особистісних характеристик. Перші три місця за кількістю набраних балів отримали наступні показники: потреба у соціальному схвалюванні (38,8) – самий високий бал у досліджуваних цієї групи, на другому місці, так же як і у студентів з низьким рівнем прокрастинації знаходиться показник орієнтація на гру (36,1), потім шкала потреба в підтримці – 35,5 балів та показник за шкалою потреба привертати до себе увагу (35,3). За кількістю найменш набраних балів знаходяться такі шкали, як уникнення ризику та домінантність, було набрано однаково кількість балів (31,1), загальна зацікавленість (31,5) та товариськість (31,6). Інші показники особистісних характеристик у групі з середнім рівнем прокрастинації розташувалися у діапазоні від 32,0 балів до 34,2.

Студентам з середнім рівнем прокрастинації притаманно робити ставку на хорошу репутацію, піклуватися про коректність своєї поведінки, поводитися аристократично. Вони схильні багато часу проводити в розмовах, та також люблять вільно проводити час, багато чого роблять заради жарту, схильні поговорити та часто звертатися за порадою, легко можуть перекидати свою відповідальність на інших людей. В меншій мірі їм притаманно контролювати інших, впливати на них, брати на себе роль керівника. Досліджувані другої групи схильні не сприймати сигнали небезпеки, готові до ризику, не дуже прагнуть дізнаватися якомога більше, цінувати знання, виявляти цікавість до ходу роздумів, при цьому іноді вони починають цінувати суспільне оточення, відчувати себе з іншими добре, прагнуть уникати самотності.

Для досліджуваних третьої групи, з високим рівнем прокрастинації в більшій мірі притаманні наступні показники психологічних особливостей. Також як і в другій групі випробуваних, на першому місці за кількістю набраних балів знаходиться

показник потреба у соціальному схвалюванні (36,0), потім йде показник готовність допомагати (34,3) та домінантність (33,5 балів). Показники, що отримали найменшу кількість балів, це – загальна зацікавленість (29,6), потреба в підтримці (30,5), потреба привертати до себе увагу (30,6), потреба в досягненні (30,7) та потреба у порядку.

Таким чином поведінка досліджуваних третьої групи відрізняється такими психологічними характеристиками, як піклування про коректність своєї поведінки, студенти цієї групи часто роблять ставку на хорошу репутацію, іноді їх поведінка відрізняється дуже аристократичними витівками. Досліджувані з високим рівнем прокрастинації охоче йдуть на допомогу іншим, піклуються про слабких, хворих, а також намагаються впливати на інших людей, та не проти брати на себе роль керівника. При цьому в трохи меншій мірі їм притаманно дізнаватися якомога більше, цінувати знання, виявляти цікавість до ходу роздумів, а також часто звертатися за порадою. Студенти з високим рівнем прокрастинації, можуть іноді досить легко перекидати відповідальність на інших, не завжди, але досить часто прагнуть бути в центрі уваги, іноді люблять коли їх слухають. Не дуже охоче залишаються на самоті, прагнуть тримати свої речі в порядку, але це не дуже добре в них виходить, при цьому цінують суспільне оточення.

Практично за усіма показниками психологічних особливостей особистості в групах досліджуваних з різним рівнем прокрастинації було отримано достовірні відмінності, окрім таких шкал, як агресія та соціальна бажаність.

За шкалою «потреба в досягненні» реєструються достовірні відмінності, у досліджуваних з середнім рівнем прокрастинації достовірно більш виражений даний показник, ніж в групі студентів з низьким рівнем прокрастинації ($32,0 \pm 3,3$ та $29,5 \pm 3,1$ при $p \leq 0,05$). Тобто студентам з середнім рівнем прокрастинації достовірно більше притаманно орієнтуватися на особливі досягнення, вони готові більше працювати і робити зусилля, щоб досягти досить високих цілей, ніж студенти з низьким рівнем прокрастинації. За наступним показником – «товариськість», також було виявлено вірогідні відмінності. Товариськість достовірно більш притаманна

досліджуваним з низьким рівнем прокрастинації, ніж студентам з середнім та високим рівнем прокрастинації, яка в них спостерігається на однаковому рівні ($33,5 \pm 2,0$ та $31,6 \pm 2,3$, $31,6 \pm 3,3$ при $p \leq 0,05$). Студенти першої групи вірогідно більш

цінують суспільне оточення, відчувають себе з іншими людьми добре, уникають самотності та люблять знаходитися в колективі, ніж студенти з середнім та високим рівнем прокрастинації.

Показник «домінантність» достовірно більш виражений в групі студентів з високим рівнем прокрастинації, ніж у досліджуваних з низьким та середнім рівнем ($33,5 \pm 3,1$ та $30,2 \pm 3,1$, $31,1 \pm 2,6$ при $p \leq 0,05$). Можна сказати, що для досліджуваних з високим рівнем прокрастинації впливати на інших людей та брати на себе роль керівника в усіляких ситуаціях достовірно більш притаманно, ніж для студентів з низьким та середнім рівнем прокрастинації. Тобто для досліджуваних цих двох груп більше властиво не контролювати інших та не впливати на них, і дуже рідко брати на себе роль керівника.

За таким показником як «витримка» реєструються достовірні відмінності між першою та третьою групою досліджених. У студентів з низьким рівнем прокрастинації спостерігаються достовірно більші показники, ніж у студентів з високим рівнем прокрастинації ($34,2 \pm 3,1$ та $31,2 \pm 3,6$ при $p \leq 0,05$). Досліджувані з низьким рівнем прокрастинації достовірно більше схильні, ніж студенти з високим рівнем прокрастинації стійко і наполегливо працювати, йти уперед в роботі, готові багато звалювати на себе, готові до монотонної роботи. Тоді як досліджуваним з високим рівнем прокрастинації трохи в меншій мірі притаманна витримка та наполегливість в роботі, вони більш схильні уникати труднощів в житті, ніж студенти першої групи.

Потреба привертати до себе увагу достовірно більш виражена в групі досліджуваних з середнім рівнем прокрастинації, ніж у студентів з низьким та високим рівнем прокрастинації ($35,3 \pm 2,7$ та $32,5 \pm 2,7$, $30,6 \pm 2,6$ при $p \leq 0,05$). Та у досліджуваних з низьким рівнем прокрастинації достовірно більш виражена потреба привертати до себе увагу, ніж у студентів з високим рівнем прокрастинації ($32,5 \pm 2,7$ та $30,6 \pm 2,6$ при $p \leq 0,05$). Студенти з середнім рівнем прокрастинації достовірно більше, ніж студенти першої та другої групи

хочуть бути в центрі уваги, охоче примушують себе слухати та студенти з низьким рівнем більше схильні бути в центрі уваги, ніж студенти з високим рівнем прокрастинації. Студенти групи з високим рівнем прокрастинації більше схильні у суспільстві поводитися стримано, вони не охоче виходять на передній план в усіляких справах.

Такий показник як «уникнення ризику» в більшій мірі притаманний досліджуваним першої групи, ніж студентам з середнім рівнем прокрастинації ($33,2 \pm 3,5$ та $31,1 \pm 2,6$ при $p \leq 0,05$). Тобто студенти з низьким рівнем прокрастинації в більшій мірі прагнуть до максимальної особистої безпеки, уникають ризику, побоюються фізичних травм, ніж студенти з середнім рівнем прокрастинації. Яким навпаки більше притаманно ризикувати, та сприймати сигнали небезпеки.

Імпульсивність достовірно більше виражена в групі досліджуваних з низьким рівнем прокрастинації, ніж у студентів з середнім та високим рівнем прокрастинації ($36,6 \pm 3,7$ та $34,2 \pm 3,5$, $31,9 \pm 3,3$ при $p \leq 0,05$). А в групі студентів з середнім рівнем прокрастинації достовірно більш виражена імпульсивність, ніж в групі з високим рівнем прокрастинації ($34,2 \pm 3,5$ та $31,9 \pm 3,3$ при $p \leq 0,05$). Досліджувані групи з низьким рівнем прокрастинації достовірно більше схильні до спонтанних дій та легко проявляти свої почуття і бажання, ніж студентам з середнім та високим рівнем прокрастинації, а студентам з середнім рівнем прокрастинації достовірно більш притаманно проявляти свої почуття ніж студентам з високим рівнем прокрастинації. Тоді як третій групі студентів трохи більше притаманніше діяти обережно і розсудливо, тримати свої почуття і бажання під контролем.

Готовність допомагати вірогідно вище представлена в групі досліджуваних з високим рівнем прокрастинації, ніж у студентів з низьким рівнем прокрастинації ($34,3 \pm 3,4$ та $30,6 \pm 3,1$ при $p \leq 0,05$). Тобто студенти з високим рівнем прокрастинації достовірно охочіше йдуть на допомогу іншим, піклуються про слабких та хворих, ніж студенти з низьким рівнем прокрастинації, які не дуже прагнуть допомагати іншим та досить рідко проявляють турботу.

Такий показник як «потреба у порядку» достовірно більш виражений в групі студентів з низьким рівнем прокрастинації,

ніж у досліджуваних з високим рівнем прокрастинації ($33,0 \pm 3,4$ та $30,9 \pm 2,5$ при $p \leq 0,05$). А в групі студентів з середнім рівнем прокрастинації достовірно більш виражений показник за потребою у порядку, ніж у студентів з високим рівнем прокрастинації ($34,0 \pm 3,1$ та $30,9 \pm 2,5$ при $p \leq 0,05$). Студенти з низьким рівнем прокрастинації достовірно більш, ніж студенти з високим рівнем прокрастинації, а досліджувані з середнім рівнем прокрастинації достовірно більш, ніж досліджувані з високим рівнем прокрастинації прагнуть тримати свої речі в порядку, відкидають все незаплановане. Тоді як студентам з високим рівнем прокрастинації більше притаманно не піклуватися про те, щоб утримувати все у порядку та не бентежитися відсутності плану та розпорядку дня.

Орієнтація на гру достовірно більш виражена в групі студентів з низьким рівнем прокрастинації, ніж у досліджуваних з високим рівнем прокрастинації ($34,2 \pm 2,8$ та $31,6 \pm 2,9$ при $p \leq 0,05$). А в групі студентів з середнім рівнем прокрастинації достовірно більш виражений показник на орієнтацію на гру, ніж у студентів з високим рівнем прокрастинації ($36,1 \pm 3,0$ та $31,6 \pm 2,9$ при $p \leq 0,05$). Студенти з низьким рівнем прокрастинації достовірно більш, ніж студенти з високим рівнем прокрастинації, а досліджувані з середнім рівнем прокрастинації достовірно більш, ніж студенти з високим рівнем прокрастинації прагнуть багато часу проводити в розмовах, схильні до вільного проведення часу, багато дій здійснюють ради жарту, схильні поговорити. Тоді як студентам з високим рівнем прокрастинації більше притаманно мало часу приділяти відпочинку, не схильні жартувати.

За шкалою «потреба у соціальному схвалюванні» реєструються достовірні відмінності між групами досліджуваних. В другій групі досліджуваних, з середнім рівнем прокрастинації, достовірно більш виражений даний показник, ніж у досліджуваних першої групи, з низьким рівнем прокрастинації та студентів з високим рівнем прокрастинації ($38,8 \pm 2,7$ та $33,7 \pm 4,2$, $36,0 \pm 3,4$ при $p \leq 0,05$). Досліджуваним з середнім рівнем прокрастинації достовірно більш притаманно, ніж студентам інших двох груп робити ставку на хорошу репутацію, піклуватися про коректність своєї поведінки, поводитися аристократично. А студенти з низьким та високим рівнем прокрастинації не дуже цінують суспільне

визнання, не дуже прагнуть розташовувати до себе інших людей.

За шкалою «потреба в підтримці» реєструються достовірні відмінності між групами досліджуваних. В другій групі досліджуваних, з середнім рівнем прокрастинації, достовірно більш виражений даний показник, ніж у досліджуваних першої групи, з низьким рівнем прокрастинації та студентів з високим рівнем прокрастинації ($35,5 \pm 4,9$ та $32,1 \pm 3,1$, $30,5 \pm 3,1$ при $p \leq 0,05$). Досліджуваним з середнім рівнем прокрастинації достовірно більш притаманно, ніж студентам інших двох груп часто звертатися за порадою, легко перекидати відповідальність на інших. А студенти з низьким та високим рівнем прокрастинації не дуже часто звертаються за допомогою досить часто намагаються вирішити свої проблеми самостійно.

Остання шкала за якою реєструються достовірні відмінності – загальна зацікавленість. Загальна зацікавленість достовірно більш представлена в групі досліджуваних з низьким рівнем прокрастинації, ніж у досліджуваних з середнім та високим рівнем прокрастинації ($33,9 \pm 3,3$ та $31,5 \pm 2,4$, $29,6 \pm 1,9$ при $p \leq 0,05$). Тобто студентам з низьким рівнем прокрастинації достовірно притаманніше дізнаватися якомога більше, цінувати знання, виявляти цікавість до ходу роздумів, ніж студентам з середнім та високим рівнем прокрастинації. Також загальна зацікавленість достовірно більш виражена в групі студентів з середнім рівнем прокрастинації, ніж у студентів з високим рівнем прокрастинації ($31,5 \pm 2,4$ та $29,6 \pm 1,9$ при $p \leq 0,05$). Студентам другої групи властивіше, ніж студентам третьої групи дізнаватися більше про все, виявляти цікавість, цінувати знання, тоді як студентам з високим рівнем прокрастинації властивіше мало цікавитися теоретичними дисциплінами.

Таким чином, за результатами проведеного дослідження психологічних особливостей студентів з різним рівнем прокрастинації можна зробити наступні висновки:

- студенти з низьким рівнем прокрастинації відрізняються від інших груп дослідження наступними психологічними характеристиками: товариськістю, витримкою, схильністю до уникнення ризику, імпульсивністю, потребою у порядку. В житті вони більш орієнтовані на гру та відрізняються більшою загальною

Питання психології

зацікавленістю ніж інші студенти, з середнім та високим рівнем прокрастинації.

- студенти з середнім рівнем прокрастинації відрізняються від інших досліджуваних більшою враженістю потреби в досягненні, потребою привертати до себе увагу та потребою у порядку. Вони більше орієнтовані на гру, багато часу проводять в розвагах, у досліджуваних з середнім рівнем прокрастинації виражена потреба у соціальному схвалюванні та потреба в підтримці, тобто може часто звертатися за порадою, та шукати допомоги у інших.

- досліджувані з високим рівнем прокрастинації достовірно відрізняються від

студентів з низьким і середнім рівнем прокрастинації сильно вираженою домінантністю та готовністю допомагати, тобто вони намагаються впливати на інших людей та брати на себе роль керівника більше, ніж інші досліджувані.

Для більш детального вивчення взаємозв'язків прокрастинації з психологічними особливостями особистості, ми провели кореляційний аналіз психологічних особливостей з виділеними групами. Результати дослідження представлені в таблиці 2.

Таблиця 2.

Показники взаємозв'язку прокрастинації та психологічних особливостей студентів з різним рівнем прокрастинації.

Показники особистості	1 група низький рівень прокрастинації	2 група середній рівень прокрастинації	3 група високий рівень прокрастинації
Ac – потреба в досягненні	0,172	0,106	0,108
Af – товариськість	0,136	0,257	- 0,180
Ag – агресія	- 0,319	- 0,019	- 0,572**
Do – домінантність	0,309	- 0,003	0,099
En – витримка	0,313	0,294	- 0,244
Ex – потреба привертати до себе увагу	0,475*	0,105	- 0,056
Ha – уникнення ризику	0,098	- 0,036	- 0,034
Im – імпульсивність	- 0,449*	0,049	- 0,107
Nu – готовність допомагати	0,070	- 0,007	- 0,214
Or – потреба у порядку	- 0,337	0,242	- 0,422*
Pl – орієнтація на гру	- 0,437*	0,045	0,116
Sr – потреба у соціальному схвалюванні	- 0,372	0,028	- 0,482**
Su – потреба в підтримці	- 0,155	0,078	- 0,570**
Up – загальна зацікавленість	- 0,286	0,414*	0,156
In – соціальна бажаність	- 0,215	0,240	- 0,035

Примітка: * $p \leq 0,10$; ** $p \leq 0,05$

Виходячи з результатів дослідження кореляційних взаємозв'язків, що наведені в таблиці 2 ми бачимо, що за деякими особистісними показниками та прокрастинацією реєструються значимі взаємозв'язки. У досліджуваних з низьким рівнем прокрастинації за показником потреба привертати до себе увагу відмічається значима позитивна кореляція ($r = 0,475$, $p \leq 0,10$), тобто чим у студентів менше рівень прокрастинації, тим у них менше виражена потреба привертати до себе увагу, тобто у суспільстві інших людей їм притаманніше

вести себе стримано, не охоче виходити на передній план.

За показником імпульсивність відмічений негативний кореляційний зв'язок в групі досліджуваних з низьким рівнем прокрастинації ($r = - 0,449$, $p \leq 0,10$).

У студентів тим нижче прокрастинація, чим вище в них імпульсивність, тобто чим вони більше схильні до спонтанних дій, легко проявляти свої почуття і бажання, то тим нижче у них буде виражена прокрастинація, або навпаки чим вище рівень прокрастинації, тим менше у них буде

Питання психології

виражена імпульсивність. Також за показником орієнтація на гру реєструється негативна кореляція в даній групі досліджуваних ($r = - 0,437$, $p \leq 0,10$). Чим більше часу досліджувані з низьким рівнем прокрастинації схильні проводити в розмовах, схильні до вільного проведення часу, жартувати, поговорити, тим менше в них буде виражена прокрастинація.

В групі досліджуваних з середнім рівнем прокрастинації відмічена лише одна кореляція за показником загальна зацікавленість. В групі з середнім рівнем прокрастинації є пряма кореляція з загальною зацікавленістю ($r = 0,414$, $p \leq 0,10$). Тобто середній рівень прокрастинації залежить від прагнення досліджуваних дізнаватися якомога більше, цінувати отримані знання, виявляти цікавість до ходу роздумів.

Найбільша кількість кореляційних зв'язків прокрастинації та особистісних показників було виявлено в групі досліджуваних з високим рівнем прокрастинації. За показниками агресія ($r = - 0,572$, $p \leq 0,05$), потреба у порядку ($r = - 0,422$, $p \leq 0,10$), потреба у соціальному схвалюванні ($r = - 0,482$, $p \leq 0,05$) та потреба в підтримці ($r = - 0,570$, $p \leq 0,05$) була виявлена негативна кореляція.

Можна сказати, що чим вище рівень прокрастинації, тим нижче у досліджуваних реєструється агресія, потреба у порядку, потреба у соціальному схвалюванні та

потреба в підтримці. Тобто, студентам з високим рівнем прокрастинації притаманно уникати конфронтації і суперечок, рідко виказувати недружелюбність, часто вибачається, не піклуватися про те, щоб утримувати все у порядку, не бентежитися відсутності плану. Також чим вище рівень прокрастинації тим менше досліджувані студенти схильні звертатися за допомогою, вони частіше намагаються вирішати свої проблеми самостійно, не цінують суспільне визнання, не дуже прагнуть розташовувати до себе інших.

За результатами вивчення взаємозв'язків прокрастинації з психологічними особливостями особистості можна зробити наступні висновки:

- в групі досліджуваних з низьким рівнем прокрастинації було виявлено позитивну кореляцію з потребою привертати до себе увагу, значущу негативну кореляцію з імпульсивністю та орієнтацією на гру;

- в групі студентів з середнім рівнем прокрастинації було виявлено одну позитивну кореляцію з загальною зацікавленістю;

- в групі студентів з високим рівнем прокрастинації було виявлено значущі негативні взаємозв'язки з агресією, потребою у порядку, потребою у соціальному схвалюванні та потребою в підтримці. Чим менше виражені ці особистісні показники, тим вище рівень прокрастинації.

Література

1. Варваричева Я. И. Феномен прокрастинации: проблемы и перспективы исследования / Я. И. Варваричева // Вопросы психологии. 2010. № 3. С. 121-131.
2. Кондаков И. М. Методика для изучения мотивационных особенностей школьников / И. М. Кондаков // Журнал прикладной психологии, №4, 1998 – С. 32-46